

Nr 211.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521); given Stockholms slott den 3 mars 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Förslag

till

förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521).

Härigenom förordnas *dels* att i 1 § krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 närmast efter 4 mom. skall införas ett nytt moment, betecknat 5 mom., med i det följande angiven lydelse, *dels ock* att 20 § 1 mom.¹ samma förordning skall er- hålla nedan angivna ändrade lydelse.

1 §.

5 mom. Vid krig eller eljest under särskilda förhållanden äger Konungen föreskriva, att visst stadgande i denna förordning tills vidare icke skall äga tillämpning.

20 §.

1 mom. Till värnpliktig, vilken uppbär avlöning enligt krigsavlöningsreglementet, utgår, där ej Konungen annorlunda förordnar, efter en tjänstgöringstid om sammanlagt nittio dagar såsom hemortslön ett belopp av en krona om dagen. Sedan tjänstgöringen varat trehundrasextio dagar utgår en krona 50 öre om dagen och efter femhundrafyrtio dagar två kronor om dagen. Vid beräkning av nämnda tjänstgöringstid må endast komma i betraktande den tid,

Gällande lydelse

av de bestämmelser, som beröras av förslaget.

20 §.

1 mom. Till värnpliktig, vilken uppbär avlöning enligt krigsavlöningsreglementet, utgår, där ej Konungen annorlunda förordnar, efter en tjänstgöringstid om sammanlagt nittio dagar såsom hemortslön ett belopp av en krona om dagen. Sedan tjänstgöringen varat trehundrasextio dagar utgår en krona 50 öre om dagen och efter femhundrafyrtio dagar två kronor om dagen. Vid beräkning av nämnda tjänstgöringstid må endast komma i betraktande den

¹ Senaste lydelse se 1943: 125.

under vilken den värnpliktige efter tidpunkt, som Konungen bestämmer, mot åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjort honom åliggande tjänstgöring enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 i 1936 års värnpliktslag eller enligt 28 § 1 mom. i 1941 års värnpliktslag eller tjänstgöring efter eget åtagande, i sistnämnda fall dock endast om tjänstgöringen fullgjorts vid förband, organiserat av den myndighet, vid vilken den värnpliktige är truppregistrerad, eller vad gäller värnpliktig, som är truppregistrerad vid central myndighet, enligt av Konungen i kommandoväg meddelade föreskrifter. Med tjänstgöring vid eget förband likställs i nämnda avseende kommendering till skola eller utbildningskurs, som är gemensam för flera förband. Har den värnpliktige innehaft anställning över stat, såsom *officer, underofficer eller underbefäl i krigsmaktens reserver, såsom i fredstid konstituerad landstormsofficer eller såsom i fredstid till officers tjänstställning konstituerad (förordnad) medlem av frivilliga automobilkåren*, skall vid beräkning av tjänstgöringstiden hänsyn tagas även till tjänstgöring, som han under sådan anställning fullgjort efter tidpunkt, som Konungen bestämmer.

tid, under vilken den värnpliktige efter tidpunkt, som Konungen bestämmer, mot åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjort honom åliggande tjänstgöring enligt § 28 mom. 1 eller § 36 mom. 2 i 1936 års värnpliktslag eller enligt 28 § 1 mom. i 1941 års värnpliktslag eller tjänstgöring efter eget åtagande, i sistnämnda fall dock endast om tjänstgöringen fullgjorts vid förband, organiserat av den myndighet, vid vilken den värnpliktige är truppregistrerad, eller vad gäller värnpliktig, som är truppregistrerad vid central myndighet, enligt av Konungen i kommandoväg meddelade föreskrifter. Med tjänstgöring vid eget förband likställs i nämnda avseende kommendering till skola eller utbildningskurs, som är gemensam för flera förband. Har den värnpliktige innehaft anställning över stat, skall vid beräkning av tjänstgöringstiden hänsyn tagas även till tjänstgöring, som han under sådan anställning fullgjort efter tidpunkt, som Konungen bestämmer.

Denna förordning, såvitt avser 1 § 5 mom., träder omedelbart i kraft. I övrigt länder förordningen till efterrättelse från och med den 1 januari 1944, dock att vid beräkning av tjänstgöringstiden för den som inne-

haft anställning i krigsmaktens reserver, såsom i fredstid konstituerad landstormsofficer eller såsom i fredstid till officers tjänsteställning konstituerad (förordnad) medlem av frivilliga automobilkåren hänsyn må tagas jämväl till tjänstgöring före nämnda dag.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om vissa ändringar i krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521) samt anför därvid följande.

Förenklad handläggning av familjebidragsärenden vid krig eller krigsfara m. m.

Förordnar Konungen jämlikt 28 § 1 mom. värnpliktslagen om inkallelse av värnpliktiga och skall krigsavlöningsreglementet helt eller delvis äga tillämpning beträffande dessa värnpliktiga, skola bestämmelserna i krigsfamiljebidragsförordningen, där Konungen ej annorlunda förordnar, från och med inryckningsdagen äga tillämpning å dessa värnpliktiga. Enligt dessa bestämmelser är värnpliktig berättigad till familjebidrag och hemortslön. I 3 § föreskrives vilka personer som skola anses som den värnpliktiges familjemedlemmar. Enligt sista stycket nämnda paragraf kunna andra personer än i paragrafen angivna, när särskilda skäl därtill äro, efter särskilt medgivande enligt vad i 39 § stadgas jämställas med familjemedlem. Enligt 39 § lämnas dylikt medgivande av tillsynsmyndigheten för familjebidragsverksamheten (statens arbetsmarknadskommission) på ansökan av familjebidragsnämnd. Familjebidrag utgår i form av bland annat familjepenning, bostadsbidrag och näringsbidrag. Jämlikt 9 § 1 mom. utgår bostadsbidrag till bestridande av kostnaderna för familjebostad, medan enligt 2 mom. bostadsbidrag kan beviljas värnpliktig, oaktat bidraget ej avser beredande av bostad åt den värnpliktiges familjemedlem. Enligt 11 § kan bostadsbidrag utgå till flyttningskostnader och kostnader för magasinering av nödiga lösören. Näringsbidrag kan, jämlikt 14 §, där Konungen ej annorlunda förordnar, beviljas värnpliktig, som driver näring eller rörelse, i stället för familjepenning och bostadsbidrag, till avlönande av ersättare i rörelse. Enligt 15 § kan, där rörelsen under den värnpliktiges tjänstgöring nedlägges, näringsbidrag — vid

sidan av familjepenning och bostadsbidrag — beviljas till bestridande av utgifter, som prövas nödvändiga för att rörelsen skall kunna av den värnpliktige återupptagas efter tjänstgöringens slut. Hemortslön utgår jämlikt 20 §, där ej Konungen annorlunda förordnar, efter en tjänstgöringstid om sammanlagt 90 dagar med en krona om dagen. Efter 360 tjänstgöringsdagar höjes hemortslönens belopp till en krona 50 öre om dagen. Efter 540 dagars tjänstgöring höjes hemortslönen till två kronor om dagen. Vid beräkning av nämnda tjänstgöringstid kommer huvudsakligen i betraktande endast den beredskapstjänstgöring, utöver vanlig fredstjänstgöring, vederbörande mot åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjort.

Enligt 21 § krigsfamiljebidragsförordningen äger Konungen såsom villkor för erhållande av familjebidrag stadga skyldighet för familjemedlem att anmäla sig såsom arbetssökande samt antaga lämpligt arbete som erbjudes. Underlåter familjemedlem att fullgöra den sålunda stadgade skyldigheten kan familjebidraget nedsättas eller indragas. Om värnpliktigs familjemedlem utan giltig anledning lämnar arbetsanställning äger familjebidragsnämnd jämlikt 22 § nedsätta eller indraga familjebidraget. Beslut om nedsättning av bidrag eller indragning av rätten till bidrag skall jämlikt 32 § underställas tillsynsmyndigheten.

Särskilda föreskrifter ha i krigsfamiljebidragsförordningen meddelats med hänsyn till det dröjsmål med familjebidragens utbetalande som mera omfattande inkallelser till krigstjänstgöring kunna förorsaka. Sålunda stadgas i 40 § 1 mom., att Konungen, därest mera omfattande dylika inkallelser kunna förväntas, äger förordna om vidtagande av erforderliga åtgärder till undvikande av tidsutdräkt med familjebidragens utbetalande. Enligt 2 mom. samma paragraf må tillsynsmyndigheten, om vid mera omfattande inkallelser till krigstjänstgöring fara uppstår för dröjsmål med bidragens utbetalande, meddela familjebidragsnämnd tillstånd att i enlighet med de närmare föreskrifter tillsynsmyndigheten må lämna, för familjemedlem, som i 3 § a) krigsfamiljebidragsförordningen sägs — d. v. s. hustru, med vilken den värnpliktige sammanlever, samt hans barn och adoptivbarn under sexton år, som äro under hans vårdnad — utbetala provisoriskt bestämd familjepenning. Dylikt tillstånd må avse en tid av högst en månad. Sålunda utbetalat belopp skall avräknas å slutligt fastställt familjebidrag, i den mån detta senare belöper å tid, för vilken provisoriskt bestämd familjepenning utgått.

I skrivelse den 24 januari 1944 har *statens arbetsmarknadskommission* upptagit frågan om vidtagande av erforderliga åtgärder för en förenklad handläggning av familjebidragsärenden i händelse av krig eller krigsfara. Efter en redogörelse för vissa av kommissionen i detta hänseende vidtagna åtgärder har kommissionen anfört:

I den mån en ytterligare förenkling av bidragsverksamheten anses påkallad, torde närmast komma i fråga borttagande eller inskränkning av rätten

till olika bidragsformer. Härvid är av betydelse, att vissa bidragsformer utgå allenast, därest Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar. För dessa fall äger sålunda Kungl. Maj:t meddela beslut. Borttagande eller inskränkning av rätten till andra bidragsformer erfordrar däremot riksdagens hörande.

Jämväl i andra avseenden än med hänsyn till de särskilda bidragsformerna synes kommissionen en förenkling av bidragsverksamheten böra tagas under öfvervägande. Härför fordras viss författningsändring.

Innan kommissionen ingår på de särskilda stadganden, som synas böra uppmärksammas i förevarande sammanhang, vill kommissionen beröra vissa allmänna synpunkter, som enligt kommissionens uppfattning förtjäna beaktas vid bedömandet av frågan om en dylik inskränkning av familjebidragsverksamheten. Den avsevärda tid, varunder förstärkt försvarsberedskap rått, har medfört en anpassning av krigsfamiljebidragsförfattningarna efter förhållanden, för vilka dessa författningar i deras ursprungliga skick icke — i varje fall icke i första hand — torde varit avsedda. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i tillkomsten av vissa nya bidragsformer, viss utvidgning av rätten till bidrag efter tjänstgöringens upphörande m. m. Ett av motiven för införandet av hemortslön var att därmed skulle skapas ett medel, som kunde bidra till att utjämna verkningarna av olikheterna i tjänstgöringstid för skilda kategorier av värnpliktiga. Ehuru det i och för sig vore önskvärt, om rätten till samtliga nu tillämpliga bidragsformer kunde bibehållas jämväl under tid, då riket är indraget i krig, synes dock önskvärdheten av en förenkling av verksamheten tala för att vissa förmåner, vilka närmast föranletts av nu rådande beredskapsförhållanden, upphöra i händelse av krig. Härvid synes det kommissionen angeläget, att bidragsverksamheten i första hand inskränkes i de delar, som förutsätta mera vidlyftigt utredningsarbete ävensom remissförfarande. Därest icke en sådan inskränkning i verksamheten kommer till stånd, kan fara uppstå, att prövningen och utbetalningen av bidrag, som äro oundgängligen nödvändiga för tillgodoseendet av mera väsentliga behov, fördröjes.

Beträffande de särskilda bidragsformerna har kommissionen yttrat:

De bidragsformer, som enligt kommissionens förmenande böra fortfara att utgå under krigstillstånd, äro familjepenning, sjukbidrag och begravningsbidrag samt, med vissa inskränkningar, bostadsbidrag.

Enligt stadgande i 1 mom. utgår näringsbidrag enligt 14 § krigsfamiljebidragsförordningen, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar. Detta möjliggör en prövning, huruvida i visst läge exempelvis förhållandena å arbetsmarknaden motivera ett borttagande av rätten till denna bidragsform, som förutsätter att särskild arbetskraft anlitas under den värnpliktiges militärtjänstgöring för att helt eller delvis ersätta honom. Under ett krigstillstånd torde till följd av den antagbara bristen på arbetskraft minskade möjligheter föreligga för inkallad närings- eller rörelseidkare att anskaffa sådan arbetskraft. Då vidare tillgången på arbetskraft torde bliva ojämnt fördelad inom landet, skulle ett bibehållande av rätten till näringsbidrag jämlikt 14 § krigsfamiljebidragsförordningen kunna innebära att värdet av rätten till detta näringsbidrag växlade alltefter tillgången på orten. Härtill kommer att beviljandet av förevarande bidragsform i de flesta fall förutsätter ett relativt ingående utredningsarbete. Enligt kommissionens förmenande kan därför krigsförhållanden påkalla ett borttagande av rätten till näringsbidrag. En dylik åtgärd, som i enlighet med vad ovan anförts icke erfordrar riksdagens medverkan, medför icke att försörjningen av den

värnpliktiges familj äventyras, utan bliver förekommande hjälpbehov i stället tillgodosett genom beviljande av familjepenning och bostadsbidrag.

Vad angår näringsbidrag enligt 15 § krigsfamiljebidragsförordningen, näringsbidrag för nedlagd rörelse, synes det kommissionen, att flera skäl tala för en inskränkning av rätten jämväl till detta bidrag till tid, varunder riket icke är indraget i krig. Beviljande av detta bidrag förutsätter i allmänhet särskild utredning, som i icke få fall kan vara tidsödande. Härtill kommer, att enär sådant bidrag icke utan tillsynsmyndighetens medgivande må beviljas med belopp, som tillsammans med utgående familjepenning och bostadsbidrag överstiger 300 kronor, det i åtskilliga fall blir fråga om särskild skriftväxling mellan kommissionen och vederbörande familjebidragsnämnd. Avgörande för kommissionens uppfattning har emellertid varit, att det under och som en följd av krigsförhållanden kan antagas, att en stor mängd rörelseidkare måste på längre eller kortare tid upphöra med sin rörelse. Det vore enligt kommissionens mening icke riktigt, om de rörelseidkare, som inkallas till tjänstgöring, erhöle bidrag av det allmänna för sina utgifter i rörelsen under tid rörelsen vore nedlagd, medan motsvarande förmån icke skulle komma annan rörelseidkare till del, vilken som en direkt följd av till exempel fientlig krigshandling måst upphöra med sin rörelse. Det synes kommissionen riktigtast, att samtliga dylika fall, oavsett om vederbörande är inkallad eller ej, bedömas på likartat sätt. Härvid synes även böra tagas i betraktande, att skäl finnes att förutsätta införandet av ett allmänt moratorium vid ett krigsutbrott. Som ett ytterligare skäl för begränsning av rätten till näringsbidrag till tid, varunder riket icke är indraget i krig, synes även det förhållandet kunna åberopas att jämlikt 2 § 2 mom. krigsfamiljebidragsförordningen annat bidrag än bostadsbidrag ej må utgå till person, som efter ansökan åtnjuter utrymningshjälp. Till följd av nämnda stadgande kan näringsbidrag enligt 15 §, oavsett eventuellt föreliggande behov, komma att förvägras vissa värnpliktiga. Av nämnda skäl vill kommissionen föreslå att i 15 § krigsfamiljebidragsförordningen göres ett tillägg av innehåll, att Kungl. Maj:t meddelas befogenhet att förordna att näringsbidrag enligt denna paragraf tills vidare icke skall utgå. I överensstämmelse med vad som gäller beträffande näringsbidrag enligt 14 § skapas därmed möjlighet för Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter om borttagande av rätten till näringsbidrag enligt 15 §, därest av krig föranledda förhållanden skulle prövas påkalla en dylik åtgärd. Ett beslut om inskränkning i rätten till näringsbidrag enligt 15 § krigsfamiljebidragsförordningen förutsätter riksdagens hörande.

En inskränkning av rätten till hemortslön vid krig torde framför allt vara motiverad av att dess beviljande förutsätter kommunikation mellan familjebidragsnämnderna och de militära myndigheterna, som icke alltid kan beräknas upprätthållas under krig. Vederbörande truppregistreringsmyndighet har nämligen att bestyrka icke blott att viss tjänstgöring påbörjats utan även arten och längden av tidigare fullgjord tjänstgöring. Därest enbart den inskränkningen i rätten till hemortslön genomfördes, att nya ansökningar föreskrevos icke skola upptagas till prövning, medan redan fastställda hemortslöner skulle få uppbäras jämväl under krigstid, skulle visserligen förenämnda svårighet delvis kunna undvikas, men mot en dylik lösning synas starka rättviseskäl tala. Därest det skulle befinnas önskvärt att rätten till hemortslön helt bibehålles under krig, synas ovan antydda svårigheter i avseende å militärmyndighets medverkan vid ansökningsförfarandet nödvän-

diggöra, att familjebidragsnämnderna förstädigades att bevilja hemortslön med ett dagsbelopp av 1 krona och i och med att värnpliktig enligt för nämnden tillgängliga handlingar fullgjort 90 dagars militärtjänstgöring utöver fullgjord fredstjänstgöring om 180, respektive 360 dagar. Ett stadgande härom skulle emellertid för vissa värnpliktiga innebära en utvidgning av rätten till hemortslön, vilken i vart fall gör en författningsändring nödvändig, som skulle erfordra riksdagens hörande. Med hänsyn bland annat härtill synes det kommissionen vara att föredraga, att rätten till hemortslön bortfaller under krigsförhållanden. Kommissionen håller också före, att ett borttagande av rätten till hemortslön jämväl är motiverat av det tidigare antydda förhållandet, att hemortslönen i första hand får anses utgöra en ekonomisk kompensation för de värnpliktiga, som under nuvarande beredskapsförhållanden under särskilt lång tid tagits i anspråk för tjänstgöring. Detta motiv för hemortslönen kan icke anses bärande för dess bibehållande under krigsförhållanden. Kommissionen förutsätter emellertid, att i den mån förhållandena efter krigets slut möjliggöra en sådan anordning, föreskrifter komma att utfärdas, att hemortslön retroaktivt skall utgå för tjänstgöring under krigstid.

Som tidigare antytts, synes det kommissionen önskvärt, att vissa inskränkningar meddelas i fråga om rätten till bostadsbidrag under tid, då riket är indraget i krig. Sålunda torde under angiven förutsättning rätt till bostadsbidrag enligt 9 § 2 m o m., d. v. s. för bostad, som ej är familjebostad, böra upphöra. Som skäl för denna sin uppfattning vill kommissionen framhålla, dels att beviljande av detta bidrag förutsätter en i många fall tidskrävande utredning, huruvida bostadens avstående kan anses för den värnpliktige medföra avsevärd olägenhet, dels den omständigheten att den åtminstone på vissa orter sannolika bristen på bostäder medför, att det får anses olämpligt med en anordning som leder till att ett stort antal bostäder icke kunna disponeras. Rätten till bostadsbidrag jämlikt 11 § 1 m o m. och 2 m o m., d. v. s. för flyttnings- respektive magasineringskostnader, synes kommissionen böra inskränkas till tid, varunder krig icke råder. För en dylik inskränkning i rätten till dessa bidrag synes samma skäl tala som i fråga om näringsbidrag enligt 15 §. Det får nämligen anses mycket antagbart, att en stor mängd flyttningar ävensom magasineringsåtgärder måste av civilbefolkningen vidtagas i händelse av krig. Med hänsyn härtill synes det lämpligt, att ersättningsfrågan för kostnader i samband med magasinering eller flyttning avgöres i särskild ordning. Här föreslagna inskränkningar i rätten till bostadsbidrag kunna icke genomföras utan författningsändring under riksdagens medverkan.

Kommissionen har slutligen berört vissa organisatoriska frågor och därvid anfört:

Jämväl vissa ytterligare stadganden i krigsfamiljebidragsförordningen synas böra bliva föremål för översyn i nu förevarande avseende. Sålunda torde enligt kommissionens förmenande flera skäl tala för ett tillfälligt upphävande under krigstillstånd av bestämmelserna i 3 § andra stycket krigsfamiljebidragsförordningen. Framför allt synes en dylik ordning betingas av organisatoriska skäl. Till statens arbetsmarknadskommission ankomma nämligen månatligen i genomsnitt cirka 150 ansökningar om medgivande enligt ovannämnda bestämmelse. Med hänsyn till dels den ökade arbetsbörda, som ett krigsutbrott kan förmodas medföra såväl för kommis-

sionen som för familjebidragsnämnderna, dels det avbrott i många familjebidragsnämnders förbindelser med kommissionen, som torde kunna befaras, synes en ändring i nyss antydd riktning vara väl motiverad. Med sitt förslag om sättande ur kraft vid krigsutbrott av stadgandet i 3 § andra stycket avser kommissionen icke, att medgivanden, som dessförinnan lämnats enligt detta lagrum, skulle upphöra att gälla, utan endast att nya medgivanden icke skulle komma i fråga. Kommissionen har icke förbisett, att stadgandet i 2 § punkt 2 i den så kallade administrativa fullmaktslagen möjliggör en överflyttning av kommissionens befattning med ifrågavarande ärenden å länsstyrelse eller annan myndighet. Med en dylik anordning skulle emellertid föga vinnas ur angivna synpunkter. Därest det ovan framförda förslaget om inskränkning i berörda stadgandes tillämplighet vid krig icke skulle godtagas, vill kommissionen alternativt föreslå införandet av ett tillägg till 3 § krigsfamiljebidragsförordningen av innehåll, att Kungl. Maj:t äger förordna om upphävande av villkoret om inhämtandet av tillsynsmyndighetens medgivande. Ett dylikt upphävande skulle medgiva nämnderna att utan tillsynsmyndighetens tillstånd besluta om anhörigs (husföreståndarinnas) jämställande med familjemedlem enligt 3 §.

Slutligen får kommissionen anmäla att enligt kommissionens förmenande den befattning kommissionen jämlikt 32 § krigsfamiljebidragsförordningen har att taga med ärenden rörande tillämpningen av stadgandena i 21 § krigsfamiljebidragsförordningen under krigstid i stället bör ankomma å länsarbetsnämnderna i vederbörande län. Dessa synas böra anförtros uppgiften att utgöra såväl underställnings- som besvärsorgan. Beträffande stadgandet i 22 § krigsfamiljebidragsförordningen torde någon dylik anordning icke bliva nödvändig, när stadgandet torde komma att sakna betydelse i och med att 21 § föreskrivits skola äga giltighet, vilket förutsättes bliva förhållandet under tid, då landet är indraget i krig. Kommissionen vill för sin del icke taga ställning till frågan, huruvida en dylik överflyttning av vissa av kommissionens uppgifter bör utgöra anledning till ändring i berörda stadgande eller om hänvisning till den så kallade administrativa fullmaktslagens 2 §, punkten 2, är tillfyllest.

Vid kommissionens skrivelse ha fogats författningsutkast, avseende de föreslagna ändringarna i krigsfamiljebidragsförordningen.

Departements-
chefen.

Som framgår av vad tidigare anförts kunna med stöd av särskilda stadganden i krigsfamiljebidragsförordningen vid mera omfattande inkallelser till krigstjänst åtgärder vidtagas till förhindrande av dröjsmål med bidragens utbetalande. Enligt vad arbetsmarknadskommissionen upplyst har denna i egenskap av tillsynsmyndighet för familjebidragsverksamheten vidtagit eller kommer att vidtaga ytterligare åtgärder med angivna syftemål. Då det emellertid vid krig eller krigsfara såväl för den inkallade värnpliktige som för hemmavarande familjemedlemmar är av största vikt, att bidragen utan dröjsmål komma vederbörande tillhanda, böra givetvis alla anstalter vidtagas, som syfta till en förenkling av bidragsverksamheten utan att berättigade krav på hjälp åsidosättas.

Kommissionens förslag innebär i första hand en förenkling av bidragsformerna. Vad angår bostadsbidrag för ungarbostad samt till flyttnings-

och magasineringskostnader torde av skäl som kommissionen anfört bidragsbestämmelserna därutinnan icke böra äga tillämpning under krig eller krigsfara. Näringsbidrag jämlikt 14 § krigsfamiljebidragsförordningen utgår, enligt paragrafens lydelse, där ej Konungen annorlunda förordnar. Kungl. Maj:t äger sålunda att beträffande detta slag av bidrag förordna om de inskränkningar som av omständigheterna kunna anses påkallade. Näringsbidrag jämlikt 15 § — bidrag till nedlagd rörelse — kan väl vara behöfligt jämväl vid krig eller krigsfara. Som kommissionen framhållit kan emellertid utgivande av dylikt bidrag under de av krig eller krigsfara föranledda särskilda förhållandena komma att verka orättvist med hänsyn till att bidrag endast kommer ett begränsat antal till godo av dem som behöva sådant bidrag för sin nedlagda rörelse. Då beviljandet av detta bidrag dessutom som regel förutsätter mera ingående utredning av behovet och därtill ofta skriftväxling mellan tillsynsmyndigheten och vederbörande familjebidragsnämnd, torde det vara motiverat, att jämväl detta bidrag upphör att utgå vid krig eller krigsfara.

Vad angår hemortslönen förutsätter denna bidragsform till följd av sin konstruktion kommunikation mellan familjebidragsnämnden och vederbörande truppregistreringsmyndighet ej endast vid bidragens beviljande utan även därefter för bidragets höjande med hänsyn till viss tids tjänstgöring. För att vid krig eller krigsfara befria truppregistreringsmyndigheten från att lämna de för hemortslönens bestämmande erforderliga uppgifterna har kommissionen föreslagit olika alternativ. Antingen kunde sålunda den inskränkningen i rätten till hemortslön genomföras, att redan beviljad hemortslön i fortsättningen utginge, medan nya ansökningar icke beviljades, eller ock kunde den förenklingen vidtagas, att hemortslön alltid beviljades med ett dagsbelopp av en krona, så snart den värnpliktige enligt för nämnden tillgängliga handlingar fullgjort 90 dagars militärtjänstgöring utöver 180 respektive 360 dagars fredstjänstgöring. Slutligen kunde rätten till hemortslön vid krig eller krigsfara helt borttagas. Då enligt avfattningen av 20 § krigsfamiljebidragsförordningen hemortslön under i paragrafen angivna förutsättningar utgår, där ej Konungen annorlunda förordnar, erfordras ändring av författningen endast för genomförande av det andra av förutnämnda alternativ. Enär emellertid huvudsyftet med hemortslönens införande varit att under rådande beredskaps-tillstånd bereda värnpliktiga, vilka särskilt lång tid tagits i anspråk för beredskapstjänstgöring, viss ekonomisk gottgörelse, torde ur principiella synpunkter hinder icke möta att under krig eller krigsfara låta rätten till hemortslön helt bortfalla. Huruvida vid återgång till normala förhållanden föreskrifter böra i anslutning till arbetsmarknadskommissionens förslag meddelas om retroaktiv utbetalning av hemortslön för tid, under vilken densamma ej utgått, måste bliva beroende av statsfinansiella och andra överväganden.

Kommissionen föreslår vidare, att vissa organisatoriska förenklingar skola vid krig eller krigsfara vidtagas. Då det får anses önskvärt, att den i krigsfamiljebidragsförordningen stadgade möjligheten att med familjemedlemmar jämställa vissa andra i 3 § andra stycket omförmälda personer bibehålles jämväl under krig och vid krigsfara, men denna prövning på skäl som kommissionen anfört under ifrågavarande förhållanden icke bör åvila kommissionen, torde i enlighet med av kommissionen alternativt framfört förslag stadgandet i 3 § krigsfamiljebidragsförordningen om inhämtande av kommissionens medgivande böra för nu angivna fall upphävas. Vad angår det av kommissionen ifrågasatta överflyttandet å länsarbetsnämnderna av kommissionens befattning jämlikt 32 § krigsfamiljebidragsförordningen med där avsedda ärenden torde en sådan åtgärd utan författningsändring kunna vidtagas med stöd av lagen den 13 mars 1942 (nr 87) med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

På grund av vad nu anförts torde i 1 § krigsfamiljebidragsförordningen böra intagas bestämmelse av innebörd, att Kungl. Maj:t vid krig eller eljest under särskilda förhållanden skall äga föreskriva, att visst stadgande i förordningen tills vidare icke skall äga tillämpning.

Rätt för f. d. underbefäl i reserven m. fl. att tillgodoräkna tjänstgöringstid för erhållande av hemortslön.

Enligt 20 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen skall vid beräkning av tjänstgöringstid för erhållande av hemortslön endast komma i betraktande den tid, under vilken den värnpliktige efter tidpunkt, som Konungen bestämmer, mot åtnjutande av värnpliktigs avlöningsförmåner fullgjort honom åliggande beredskapstjänstgöring. Har den värnpliktige innehaft anställning över stat, skall dock vid beräkning av tjänstgöringstiden hänsyn tagas även till tjänstgöring, som han under sådan anställning fullgjort efter tidpunkt, som Konungen bestämmer. Genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 525) har nämnda tidpunkt fastställts till den 2 september 1939.

Statens arbetsmarknadskommission har i skrivelse den 20 januari 1943 anmält, att fråga underställts kommissionen, huruvida värnpliktig, som tidigare innehaft anställning såsom underbefäl i truppförbands (motsvarande) vid armén reserv och i sådan egenskap efter den 2 september 1939 varit inkallad till tjänstgöring på grund av att övriga värnpliktiga haft att fullgöra tjänstgöring enligt 28 § mom. 1 eller 36 § mom. 2 i 1936 års värnpliktslag eller enligt 28 § 1 mom. i 1941 års värnpliktslag, må tillgodoräknas tjänstgöringen såsom underbefäl i reserven vid beräkning av tjänstgöringstid för erhållande av hemortslön enligt 20 § krigsfamiljebidragsförordningen. Kommissionen har härom anfört:

Enligt kommissionens uppfattning kunna samma skäl för tillgodoräkning i nu förevarande avseende av tjänstgöring såsom underbefäl i reserven anses föreligga som beträffande tid för anställning över stat. Enligt gällande reservbefälsförordning för armén skall den som är anställd såsom underbefäl i reserven avföras ur reserven med utgången av det kalenderår, varunder han uppnått 34 års ålder. Dessförinnan kan han hava fullgjort tjänstgöring i anledning av den anbefallda förstärkta försvarsberedskapen under lång tid, och det synes kommissionen vara skäligt, att denna tjänstgöring får tagas i betraktande för bestämmande av rätten till hemortslön, då han efter överföring från underbefäl i reserven till vanlig värnpliktig fullgör tjänstgöring, som enligt i 20 § krigsfamiljebidragsförordningen meddelade föreskrifter medför rätt till hemortslön.

Ett medgivande för f. d. underbefäl i reserven att tillgodoräkna tid, varunder han fullgjort tjänstgöring såsom underbefäl i reserven, såsom sådan tjänstgöringstid, vilken medför rätt till hemortslön, torde emellertid komma att medföra konsekvenser beträffande landstormsofficerare, vilka vid landstormsofficersinstitutionens beräknade avskaffande den 1 juli 1943 komma att övergå till värnpliktiga officerare. Även för deras del synes emellertid skäligt, att de medgivas tillgodoräkna sin tjänstgöringstid för hemortslön, om de, sedan de upphört att vara landstormsofficerare, i egenkap av värnpliktiga fullgöra tjänstgöring, vilken medför rätt till hemortslön. Vad här sagts om landstormsofficerare gäller jämväl i fråga om till officers eller underofficers tjänsteställning i fredstid konstituerad (förordnad) personal vid frivilliga automobilkåren, sjövärnskåren och svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper, i det fall att sådan personal kommer att överföras till värnpliktiga officerare (underofficerare).

Med stöd av det anförda har kommissionen hemställt, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om ändring i angivna hänseende av 20 § krigsfamiljebidragsförordningen samt framhållit, att erforderliga bestämmelser syntes böra intagas i 20 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen genom omformulering av sista meningen i nämnda moment.

Över kommissionens skrivelse ha efter remiss utlåtanden avgivits av arméförvaltningens civila departement, marinförvaltningen, försvarsväsendets lönenämnd samt cheferna för armén, marinen och flygvapnet.

Arméförvaltningens civila departement har anført:

Vad beträffar värnpliktigt underbefäl i reserven har arméförvaltningens civila departement hävdad den uppfattningen, att bestämmelserna i 5 § 1 mom. krigsavlöningsreglementet icke äga tillämpning å denna personal och att densamma således skall avlönas såsom värnpliktiga. Därest denna uppfattning är riktig, erfordras icke någon specialbestämmelse för att personalen i fråga skall äga tillgodoräkna tid för erhållande av hemortslön, på sätt i framställningen föreslagits. Departementet vill emellertid anmäla, att kammarrätten i utslag på anförda besvär hävdad den uppfattningen, att nämnda författningsrum skall tillämpas jämväl å värnpliktigt underbefäl i reserven.

Vad åter angår underbefäl, som efter avgång från fast anställning vunnit inträde i reserven, torde, därest på grund av återopade bestämmelsen i reservbefälsförordningen vederbörande avföres ur reserven, särskild föreskrift erfordras för att den krigstjänstgöring, han i egenkap av reservbefäl

fullgjort, skall få tillgodoräknas honom för erhållande av hemortslön. Departementet har intet att erinra mot att föreskriften avfattas i enlighet med vad som nu gäller beträffande tillgodoräkning av tjänstgöring över stat för åtnjutande av dylik förmån.

Vad angår övriga i framställningen angivna personalkategorier må erinras att, på sätt framgår av propositionen 1942: 210 (s. 332), föredragande departementschefen förutsatt, att de landstormsofficerare och officerare vid frivilliga automobilkåren, vilka komma att överföras till kategorien värnpliktiga officerare, övergångsvis, så länge det nuvarande beredskaps-tillståndet fortfar eller om mobilisering i anslutning till detta tillstånd skulle anbefallas, under tjänstgöring skola bibehållas vid rätt till dem nu tillkommande förmåner enligt krigsavlöningsreglementet. Därest dylika bestämmelser utfärdas och dessa jämväl komma att omfatta personal tillhörande Svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper, torde särskild föreskrift rörande tillgodoräkning av tid för erhållande av hemortslön för ifrågavarande personal icke erfordras.

Försvarsväsendets lönenämnd har tillstyrkt, att åtgärder vidtagas i det av kommissionen angivna syftet. Lönenämnden har emellertid erinrat om att 1942 års reservbefälssakkunniga i sitt den 6 november 1942 avgivna förslag till ny reservförordning för armén förutsatt, att anställning såsom officer eller underofficer i reserv i vissa fall skulle upphöra med utgången av det kalenderår, varunder vederbörande uppnådde 38 års ålder, samt tillagt att, därest detta förslag genomfördes, det syntes lönenämnden skäligt, att jämväl i dylik anställning fullgjord tjänstgöring finge tillgodoräknas såsom sådan tjänstgöringstid, som medförde rätt till hemortslön.

Chefen för armén och marinförvaltningen ha tillstyrkt bifall till framställningen. *Chefen för marinen* har icke haft något att erinra mot kommissionens förslag att även f. d. underbefäl i reserven finge för erhållande av hemortslön tillgodoräkna sig sin tidigare anställning. *Chefen för flygvapnet* — som erinrat om att, då underbefäl i reserven icke förekomme i flygvapnet och sådant därstädes icke heller inkallades till beredskapstjänstgöring, kommissionens framställning för närvarande saknade betydelse för flygvapnets vidkommande — har funnit billighetsskäl tala till förmån för det framlagda förslaget.

Det kan i anledning av det av arméförvaltningens civila departement avgivna yttrandet erinras om, att kammarrätten genom utslag den 2 december 1942 på besvär av en furir i Svea trängkårs reserv funnit klaganden i egenkap av underbefäl i reserven tillhöra trängkårens fast anställda personal och vid sådant förhållande jämlikt 5 § 1 mom. första stycket krigsavlöningsreglementet vara berättigad uppbära månadslön, beräknad efter lägsta löneklassen av den lönegrad, till vilken den mot hans beställning i reserven svarande tjänstegrad vore att hänföra.

Sedan förenämnda yttranden avgivits har den 19 november 1943 utfärdats reservbefälskungörelse för armén (nr 815). Enligt 7 § 4 mom. nämnda kun-

görelse, vilken trätt i kraft den 1 januari 1944, upphör anställning i reserv för förtidsavgången eller reservanställd officer eller underofficer principiellt med utgången av det kalenderår, varunder han uppnår 38 års ålder. Motsvarande bestämmelse gäller för övriga försvarsgrenar enligt reservbefälskungörelserna den 19 november 1943 (nr:ris 816 och 817) för marinen och flygvapnet. Enligt § 15 2 c. förordningen den 23 september 1927 (nr 364) angående befäl och civilmilitär personal i arméns reserver, vilken förordning jämlikt övergångsbestämmelserna till reservbefälskungörelsen för armén i princip alltjämt skall äga tillämpning å den vid kungörelsens ikraftträdande i reserv anställda personalen, avföres från reserv underbefäl, som icke är skyldigt kvarstå i reserv viss tid, vid utgången av det kalenderår, då vederbörande uppnått 34 års ålder.

Från och med den 1 januari 1944 har landstormsofficersinstitutionen avskaffats. Enligt 2 § 7. i kungörelse den 17 december 1943 (nr 919) om ändring i vissa delar av kungörelsen den 19 januari 1940 (nr 51) med särskilda bestämmelser angående tillämpning av krigsavlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) äger emellertid den, som från anställning såsom i fredstid konstituerad landstormskapten, landstormslöjtnant, landstormsfänrik eller i fredstid till officers tjänstställning konstituerad (förordnad) medlem av frivilliga automobilkåren överförs till värnpliktig officer, under tjänstgöring åtnjuta samma avlöningsförmåner, som skulle ha tillkommit honom om han alltjämt innehåft nyssnämnda anställning, så länge nu rådande förstärkt försvarsberedskap varar och under mobilisering, som i anslutning därtill må varda anbefalld.

Enligt 20 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen skall värnpliktig, som innehåft anställning över stat, äga tillgodoräkna sådan tjänstgöring för rätt till hemortslön. Jag delar arbetsmarknadskommissionens uppfattning, att det måste anses skäligt att jämväl värnpliktig, som innehåft anställning som underbefäl i reserven, bör få tillgodoräkna sig tjänstgöring i denna egenskap för rätt till hemortslön. Med hänsyn till de nya reservbefälskungörelsernas nyss återgivna bestämmelse om avgångsskyldighet vid 38 års ålder torde detsamma böra gälla f. d. officerare och underofficerare i reserv.

*Departementss-
chefen.*

Sedan landstormsofficersinstitutionen numera avskaffats torde, i enlighet med kommissionens hemställan, även värnpliktiga, vilka innehåft anställning såsom landstormsofficerare eller officerare vid frivilliga automobilkåren, böra äga tillgodoräkna sig tjänstgöring, som de fullgjort i denna egenskap, för rätt till hemortslön. I den mån dessa värnpliktiga jämlikt förut omförmälda särskilda bestämmelser åtnjuta samma avlöningsförmåner, som skulle ha tillkommit dem om de alltjämt innehåft sin tidigare anställning, och sålunda icke föredraga att erhålla värnpliktigs avlöningsförmåner med åtföljande rätt till hemortslön, saknar emellertid ifrågavarande spörsmål betydelse för deras vidkommande, enär de icke äro berättigade

till hemortslön. Då någon organisationsförändring av liknande innebörd som för landstomsinstitutionen icke ägt rum beträffande sjövärnsskåren eller svenska röda korsets frivilliga sjukvårdstrupper, är ifrågavarande spörsmål icke aktuellt för sistnämnda organisationer.

De ifrågavarande bestämmelserna torde böra införas i 20 § 1 mom. krigsfamiljebidragsförordningen genom en omformulering av sista punkten i detta moment. Vid prövning av ansökan om hemortslön efter förordningens ikraftträdande skall alltså den avsedda tjänstgöringen tillgodoräknas vederbörande för fastställande av såväl rätten till hemortslön som dennas belopp. Då de nya reservbefälskungörelserna samt bestämmelserna om avskaffande av landstormsofficersinstitutionen trätt i kraft den 1 januari 1944, torde även de nu föreslagna bestämmelserna böra gälla från och med nämnda dag. I enlighet härmed bör i en övergångsbestämmelse stadgas att hemortslön för ifrågavarande grupper värnpliktiga skall utgå retroaktivt, räknat från nämnda tidpunkt.

Med förmälan att inom försvarsdepartementet upprättats förslag till *förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen den 30 juni 1942 (nr 521)* hemställer föredraganden, att nämnda förslag måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sven Berglund.